

УДК 378. 057. 87

**ПЕДАГОГІЧНА ТЕХНОЛОГІЯ ВІДБОРУ
ПЕРСПЕКТИВНИХ СПОРСМЕНІВ**

Ремзі І.В.

Харківська гуманітарно-педагогічна академія

В статті розглянута методика комплексної оцінки перспективних можливостей плавців на етапі спеціалізованої базової підготовки, яка дозволяє прогнозувати майбутні спортивні досягнення та коректувати тренувальний процес з урахуванням індивідуальних особливостей спортсменів.

Ключові слова: методика комплексної оцінки, перспективні можливості пловців, етап спеціалізованої базової підготовки.

**ПЕДАГОГИЧЕСКАЯ ТЕХНОЛОГИЯ ОТБОРА
ПЕРСПЕКТИВНЫХ СПОРТСМЕНОВ**

Ремзи И.В.

В статье рассматривается методика комплексной оценки перспективных возможностей пловцов на этапе специализированной базовой подготовки, которая позволяет прогнозировать будущие спортивные достижения и корректировать тренировочный процесс с учетом индивидуальных особенностей спортсменов.

Ключевые слова: методика комплексной оценки, перспективные возможности пловцов, этап специализированной базовой подготовки.

PEDAGOGICAL TECHNOLOGY OF AN ESTIMATION OF PERSPECTIVE SPORTSMENS

Ramsey I.V.

In article technique of a complex estimation of perspective possibilities of swimmers at a stage of specialized base preparation which allows to predict the future achievements in sport is considered and to correct the training process taking into account specific features of sportsman.

Key words: technique of a complex estimation, perspective possibilities of swimmers, a stage of specialized base preparation.

Постановка проблеми. Аналіз досліджень та публікацій.

Актуальність проблеми відбору перспективних спортсменів та орієнтації їх підготовки до виступів на дистанціях різної довжини визначається високим рівнем спортивних досягнень та вимог, що постають перед лідерами великого спорту. Обдаровані, талановиті спортсмени зустрічаються дуже рідко, тому їх пошук вимагає організованого науково обгрунтованого підходу. Цей напрямок одержав досить детальне обгрунтування як у загальнотеоретичних роботах (В.М. Волков, В.Ф. Філін, 2001, В.М. Платонов, 2003, В.О. Запорожанов, 2007 та ін.), так і у багаточисленних дослідженнях, що проводились на матеріалі різних видів спорту, зокрема, спортивного плавання (Т.М. Абсалямов, 2001, Т.С. Тімакова, 2006, Н.Ж. Булгакова, 2009, R. Arnot, C. Gaines, 2008 та ін.).

Особливо гостро питання оцінки перспективності та орієнтації стоять на етапі спеціалізованої базової підготовки з метою формування потенціального найближчого резерву для національних збірних команд та визначення перспективних можливостей плавців до досягнення високих спортивних результатів.

Аналіз спеціальної літератури показав, що одержати об'єктивну інформацію про потенціальні можливості плавців можна лише на основі комплексних досліджень, бо окремо розглянуті педагогічні, фізіологічні та інші показники не є достатніми для проведення ефективної оцінки перспективності. Однак, на практиці спроби комплексного підходу до оцінки перспективних можливостей плавців досить рідкі. Окрім

того, наявні методики не передбачають одержання єдиного критерію перспективності, а базуються на оцінці окремих показників, інформативність та надійність яких з метою оцінки перспективності і прогнозування не завжди обґрунтовуються.

Постановка завдання. Мета дослідження полягала в обґрунтуванні методики комплексної оцінки перспективних можливостей плавців 15-16 років, котрі спеціалізуються на дистанціях різної довжини. Мета передбачала вирішення таких завдань:

1. Обґрунтувати комплекс інформативних показників, що дозволяють всебічно оцінити перспективні можливості плавців 15-16 років.

2. Розробити диференційовані оціночні шкали за показниками, що характеризують функціональні можливості, спеціальні рухальні якості, психофізіологічні особливості та морфологічну здатність плавців різних спеціалізацій.

3. Розробити комплексні критерії, що необхідні для розрахунку інтегральної оцінки перспективності.

4. Обґрунтувати інформативність методики комплексної оцінки перспективних можливостей плавців.

Виклад основного матеріалу. Дослідження проводились у три етапи з розв'язанням відповідних завдань.

Перший етап – вивчення спеціальної літератури, узагальнення досвіду практичної роботи, вибір адекватних методів дослідження, обґрунтування технології проведення комплексного обстеження.

Другий етап – виділення інформативних показників, проведення комплексного обстеження плавців різних спеціалізацій, розробка диференційованих оціночних шкал та комплексних критеріїв, розрахунок інтегральної оцінки перспективності і математична обробка одержаного цифрового матеріалу.

Третій етап – обґрунтування інформативності розробленої методики шляхом співставлення інтегральної оцінки перспективності зі спортивними результатами, що були показані протягом поточного сезону та через 2-3 роки після обстеження.

У дослідженнях брали участь плавці резерву збірної команди України віком 15-16 років, котрі перебували на етапі спеціалізованої базової підготовки і мали кваліфікацію від I розряду до МС. Всього

було обстежено 120 юнаків, котрі спеціалізуються у плаванні вільним стилем на дистанціях 50, 100, 200, 400 та 1500 м.

З метою розробки методики комплексної оцінки перспективних можливостей плавців було обґрунтовано комплекс інформативних показників, розроблено диференційовані оціночні шкали, сформовано комплексні критерії, розраховано інтегральну оцінку перспективності, що характеризує потенційні можливості спортсменів.

Вивчення та узагальнення даних спеціальної літератури з оцінки обдарованості та перспективності спортсменів, досвіду науково-методичного забезпечення підготовки спортивного резерву, аналізу багаторічної роботи Лабораторії спортивного відбору та орієнтації, опитування та анкетування ведучих тренерів країни, а також результати власних досліджень дозволили визначити широке коло показників, за якими доцільно проводити оцінку перспективних можливостей плавців.

Усі відібрані нами показники були об'єднані у 4 групи: показники, що характеризують функціональні можливості, спеціальні рухальні якості, психофізіологічні особливості та морфологічна здатність плавців.

З метою визначення інформативності показників вивчався їх взаємозв'язок зі спортивним результатом, що був показаний у відповідному змагальному періоді. У результаті кореляційного аналізу був експериментально обґрунтований ступінь інформативності кожного показника, що відповідає вірогідним величинам коефіцієнта кореляції Браве-Пірсона.

Під час аналізу результатів дослідження були виявлені суттєві відмінності у переважній більшості показників між плавцями різних спеціалізацій.

Спортсменів, котрі спеціалізуються на дистанціях 50 та 100 м, відзначає велике значення зросту, маси тіла, охоплюючих розмірів, довжини верхніх та нижніх кінцівок. Вони переважають плавців інших спеціалізацій за показниками алактатної та лактатної анаеробної потужності, а також за величиною максимального кисневого боргу. Показники психофізіологічних особливостей свідчать про високу лабільність та реактивність їх нервової системи. Спеціальні рухальні тести дозволи-

ли виявити високий рівень швидкісних можливостей (за результатом тесту 3 x 25 м), вибухової сили (за висотою виплигування), а також абсолютної та відносної сили тяги на суші і у воді.

Плавці, котрі спеціалізуються на дистанції 200 м, мають середні антропометричні дані. Поступаються спортсменам перших двох спеціалізацій з величин показників анаеробної потужності, кисневого боргу та значно переважають їх за показниками максимального споживання кисню і механічної потужності у 4-х хвилинному тесті, що закономірно, враховуючи проміжне положення вказаної спеціалізації. У спеціальних рухальних тестах ці плавці показали середній рівень швидкісних та швидкісно-силових можливостей, проте мали суттєві відмінності від спортсменів інших спеціалізацій за показником анаеробної витривалості, що був показаний у тесті 4 x 50 м.

Плавців, котрі спеціалізуються на дистанціях 400 та 1500 м, відзначає високий рівень потужності та економічності аеробної системи енергозабезпечення. В той же час вони мають низькі показники рухальної реакції, незначний темп рухів і невисоку лабільність нервової системи. У спеціальних рухальних тестах відмічені високі показники рухливості у плечових суглобах, велика довжина ковзання, високий рівень аеробної витривалості (за результатом тесту 10 x 50 м) та посередні результати у швидкісних і силових тестах.

Одержані відмінності пояснюються, перш за все, індивідуальною схильністю спортсменів до роботи анаеробного, аеробного або змішаного характеру; а також специфічним впливом особливостей тренувальної і змагальної діяльності на сторони підготовленості плавців. Ці дані свідчать про необхідність розробки диференційованих оціночних шкал та розрахунку інтегральної оцінки перспективності окремо для кожної спеціалізації.

Створенню оціночних шкал передувала попередня перевірка значень усіх показників, що вивчались, на нормальність розподілення. Перевірка здійснювалась з використанням правила трьох сигм, коефіцієнтів асиметрії та ексцесу. Межові значення показників у вибірках з нормальним розподіленням служили для створення оціночних шкал.

Таким чином, оціночні шкали вміщують мінімальні та максимальні значення усіх показників, що вивчаються.

Наступний етап дослідження був пов'язаний з переведенням кількісних значень показників у бали. З цією метою нами була використана спеціальна стратегія шкалування, що реалізувалась у діяльності Лабораторії спортивного відбору та орієнтації ДНДІФКІС.

Підсумок про перспективні можливості плавців на основі інтегральної оцінки підбивався таким чином, що спортсмени, котрі одержали оцінку більше 8 балів, оцінювались як ті, що мають «високий рівень перспективності», від 8 до 6 балів – «вище середнього», від 6 до 4 – «середній», від 4 до 2 – «нижче середнього», оцінка менше 2 балів свідчила про «низький рівень перспективності» для конкретної спеціалізації.

Слід відзначити, що запропонована методика передбачає не лише одержання інтегральної оцінки перспективності, але і можливість корекції тренувального процесу. Рівні окремих показників і критеріїв, їх співставлений з інтегральною для кожною спеціалізації оцінкою перспективності дозволяють індивідуалізувати тренувальний процес плавців та орієнтувати їх на підготовку до конкретної змагальної дисципліни.

Таким чином, розв'язання проблеми з обґрунтування інформативної програми тестування та розробки методики комплексної оцінки перспективних можливостей плавців дозволить прогнозувати майбутні спортивні досягнення, коректувати тренувальний процес і тим самим сприяє підвищенню ефективності підготовки спортивного резерву.

Висновки. У результаті проведених досліджень була розроблена і експериментально обґрунтована методика комплексної оцінки перспективних можливостей плавців 15-16 років, яка включає комплекс інформативних показників, диференційовані оціночні шкали та комплексні критерії, на базі яких формувалась інтегральна оцінка перспективності. Запропонована методика дозволяє виявляти найбільш обдарованих спортсменів з числа найближчого резерву національної збірної команди, прогнозувати їх майбутні спортивні досягнення та коректувати тренувальний процес з метою найбільш повної реалізації індивідуальних можливостей спортсменів.

Перспективи подальших досліджень. Результати комплексного обстеження плавців можливо використовувати не лише для визначен-

ня їх перспективності, а і для корекції тренувального процесу. Рівні окремих показників та критеріїв, їх співставлення з інтегральною для кожної спеціалізації оцінкою перспективності дозволяють індивідуалізувати тренувальний процес плавців та орієнтувати їх на підготовку до конкретної змагальної дистанції.

ЛІТЕРАТУРА

1. Булгакова Н.Ж. Плавание в XXI веке: прогнозы и перспективы // Наука в олимпийском спорте. – 2003, № 1. – С. 134-142.
2. Войнар Ю.О., Бойченко С.Д., Баргаш В.А. Теория спорта – методология прогнозирования. – Минск: Харвест, 2001. – 320 с.
3. Волков Л.В. Теория и методика юношеского спорта. / Л.В. Волков. – Киев: Олимпийская литература, 2002. – 294 с.
4. Глазирін Т.Д. Курс лекцій з плавання. – Черкаси, 2003. – 184 с.
5. Плавание // Под ред. В.Н. Платонова. – Киев: Олимпийская литература, 2000. – 495 с.